

BILUTSKOTTET

**BU
CIRKULÄR**

92 011

Till
de i bilsamarbetet deltagande bolagen

Cirkulär nr 6/1992 från **BILSKADEKOMMITTÉN - Person**

Preskription vid personskadereglering enligt trafikskadelagen TSL

- ./.. BS 92 201 § 2 utsänder för kännedom bifogade av en arbetsgrupp framlagda rapport om preskription.

BS rekommenderar bolagen att anpassa och utforma egna praktiska hanteringsregler.

Stockholm 1992-02-17
FÖRSÄKRINGSBRANSCHENS SERVICEAKTIEBOLAG
Bilavdelningen
Bilskadekommittén

TK/KH

Exp I 0103
I 0204

PRESKRIPTION VID PERSONSKADEREGLERING

ENLIGT TRAFIKSKADELAGEN

INNEHÅLL

1.	Inledning	1
2.	Handläggningen vid personskadereglering	2
3.	Något om rättsläget vid olika typer av handläggning	4
4.	Preskriptionsreglerna vid personskada i följd av trafik	6
5.	Rekommendationer	12
6.	Kommentarer till rekommendationerna	13

1. Inledning

Personskadekommittén tillsatte 1989 en arbetsgrupp rörande preskription vid trafikskadereglering. Gruppen arbetade under 1990 och lade fram en rapport med titeln Policy avseende preskription vid personskadereglering enligt trafikskadelagen. Rapporten gick ut på remiss till bolagen.

Det visade sig vid remissbehandlingen att vissa inslag i policyn var kontroversiella. Detta berodde dels på olika skadehantering i olika bolag, dels på olika tolkning av lagreglerna om preskription. Det var därför lämpligt att fortsätta arbetet.

I föreliggande rapport beskrivs till en början översiktligt hur skadereglering vid personskada i trafiken går till och vissa av de variationer som finns mellan olika bolag. Därefter följer en utförlig framställning av de aktuella preskriptionsreglerna.

På grundval av denna genomgång uttalar arbetsgruppen vissa rekommendationer om skadereglering och preskription i trafikskadeärenden. Rekommendationerna följs av korta kommentarer.

Under arbetet med denna rapport har arbetsgruppen bestått av Thomas Arvidson, Länsförsäkringsbolagens AB, Urban Bergman, Skandia, Lennart Palmgren, Trygg-Hansa SPP, Carl Martin Roos och Yvonne Sjögren, båda Folksam.

2. Handläggningen vid personskadereglering

Skaderegleringen inleds

En personskadereglering inleds genom att den skadelidande tar kontakt med bolaget. Det händer också att bolaget tar den första kontakten, t ex om skadan blir känd för bolaget genom en polisutredning.

Bolaget bekräftar i regel mottagandet av en skadeanmälan i ett bekräftelsebrev. I brevet anges också att den skadelidande har rätt till ersättning. Detta kan förefalla förvånande, eftersom det på detta stadium ännu inte är klart om ersättning kan bli aktuell.

Breven innehåller formuleringar som växlar från bolag till bolag, men innehållet är i huvudsak detsamma: Enligt den skadeanmälan vi fått skadades du vid en trafikolycka den... Enligt trafikskadelagen har du rätt till ersättning för de personskador du fick vid olyckan.

Den andra meningen kan varieras på följande sätt: Från trafikförsäkringen lämnar vi ersättning.

Genom trafikförsäkringen lämnar vi ersättning på skadeståndsrättslig grund.

Ni har rätt till ersättning för de personskador ni fick vid trafikolyckan...

...vi är beredda att till ge er utge fullt och skäligt skadestånd.

Ni är berättigad till skälig ersättning för personskadan.

...vi har att utge trafikskadeersättning enligt trafikskadelagen för...

I regel får den skadelidande när skaderegleringen inleds en informationsbroschyr som informerar närmare om hur skaderegleringen kommer gå till.

Skaderegleringens förlopp

Det förutsätts att den skadelidande medverkar under skaderegleringen och följer bolagets uppmaningar att komplettera material i ärendet med uppgifter som är nödvändiga för att skaderegleringen ska kunna fortgå och slutligen avslutas. Det kan röra sig om uppgifter till bedömning av kvarstående men, inkomstförlust m m. Om det behövs kompletteras utredningen vid ett sammanträffande med den skadelidande.

Om den skadelidande inte medverkar i skaderegleringen för att få utredningen fullständig måste skaderegleringen i sista hand avbrytas. Ibland meddelas den skadelidande om detta men det händer också att ärendet blir liggande utan att den skadelidande blir informerad.

Under utredningens gång ska den skadelidande kunna lyfta förskott som täcker inkomstförluster och utlägg.

Uppgår invaliditetsgraden efter personskadan till 10 % eller mer eller uppgår inkomstförlusten till ett halvt basbelopp eller mer, ska ärendet prövas i Trafikskadenämnden innan bolaget lämnar erbjudande om ersättning för invaliditetstiden.

Ersättningserbjudande

När utredningen är klar och, i fall där det behövs, Trafikskadenämndens yttrande har inhämtats delges den skadelidande ersättningsberäkningen och ett slutligt ersättningsförslag presenteras.

Här kan man i princip skilja på två förfaringssätt. Det ena sättet utmärks av att bolaget medvetet strävar efter att få till stånd avtal med den skadelidande för avslutande av skaderegleringen, Modell A. Det andra förfaringssättet kännetecknas av att en sådan strävan till avtal saknas eller är mindre uttalad, Modell B.

Modell A

Bolaget skriver till den skadelidande: Innan vi gör någon utbetalning av ersättningen, vill vi att du meddelar oss om du accepterar ersättningsförslaget. Detta kan lämpligen ske genom att du undertecknar och godkänner bifogade brevkopia. På kopian står det: "Undertecknad godkänner ovanstående förslag på slutersättning." Godkänner inte den skadelidande ersättningserbjudandet genast, brukar uppgörelse senare kunna träffas. Kommer ingen uppgörelse till stånd får bolaget i sista hand betala enligt erbjudandet utan att den skadelidande accepterar.

Modell B

Bolaget meddelar sitt ersättningserbjudande i ett brev till den skadelidande som får möjlighet att återkomma inom tio år från brevs datum om han eller hon inte är nöjd med ersättningen. Hör den skadelidande inte av sig utbetalas ersättningen om den inte redan betalats i samband med erbjudandet. Kommer den skadelidande med krav som bolaget inte kan acceptera lämnar bolaget en motivering för sitt ställningstagande och skickar över det belopp som bolaget har erbjudit.

I tvistiga fall förekommer enligt denna modell att bolaget dels kräver accept i samband med översändande av det ostridiga beloppet, dels en passivitetsmodell där bolaget säger sig utgå från att förslaget till uppgörelse har godtagits om den skadelidande inte har hört av sig inom en månad.

En variant av den nyss beskrivna modellen är att bolaget i samband med ett skriftligt ersättningserbjudande ber om den skadelidandes godkännande av den erbjudna ersättningen utan att något godkännande ställs som villkor för utbetalning. Om den skadelidande trots påminnelser inte hör av sig avslutas ärendet med ett brev där bolaget förklarar att ärendet har avslutats samt erinrar om att talan enligt gällande preskriptionsregler måste väckas inom tre år från i första hand skadedagen. Har treårsgränsen passerats ges den skadelidande ytterligare sex månader att väcka talan vid allmän domstol.

3. Något om rättsläget vid olika typer av handläggning

Informationsskyldighet

Vid personskadereglering gäller den i konsumentförsäkringslagen 7 § stadgade informationsskyldigheten. Jfr ovan angående den personskadebroschyr som bolagen alltid tillhandahåller de skadelidande.

I informationsskyldigheten enligt konsumentförsäkringslagen ingår att upplysa om risken för preskription.

Bekräftelsebrev

Bekräftelsebrev till de skadelidande aktualiserar två problem. Det ena är om den skadelidande kan åberopa formuleringarna i brevet som grund för att få ut ersättning om bolaget sedermera av något skäl - t ex bristande orsakssamband - skulle vägra ersättning. Det andra är om brevet innebär ett sådant erkännande av fordran att preskriptionsavbrott sker. Här håller vi oss först till spørsmålet om avtalsbundenhet. Till frågan om preskriptionsavbrott återkommer vi nedan under 4.

Enligt vår mening är formuleringarna i bekräftelsebrev inte så preciserade att man på dem kan grunda någon förpliktelse att betala något bestämt belopp. Då breven skickas ut i ett skede då alla omständigheter i ärendet ännu inte är kända skulle det också vara oskäligt att binda bolaget vid betalningsskyldighet, jfr 36 § avtalslagen. Bekräftelsebrev kan på sin höjd tjäna som information om att den skadelidande har kommit till rätt instans. Om det nu sagda är riktigt är bekräftelsebrev emellertid vilseledande för kunderna, jfr nedan under 6.

Ersättningserbjudande och accept

Frågorna om accept och utebliven accept av ersättningserbjudanden är komplicerade.

En accept av ett ersättningserbjudande kan vara uttrycklig, t ex i form av en underskrift på en brevkopia, jfr ovan. Den kan också vara konkludent, att den skadelidande på annat sätt visar att han är belåten med ersättningen.

Att en skadelidande stillatigande tar emot den ostridiga ersättningen från ett bolag behöver inte innebära att han har accepterat ersättningen:

Cardell v. Skandia, Göteborgs tingsrätts dom DT 8, 1989-01-10, sedermera fastställd av HovR för västra Sverige: Det förhållandet att Cardell först flera år senare reagerat mot beloppen innebär inte att han konkludent har godkänt ersättningen och därigenom avskurits rätten att få den prövad av domstol.

En skadelidande torde inte kunna bli bunden vid ett avtal om ersättning enbart genom sin passivitet, jfr ovan om metoden att förelägga den skadelidande att höra av sig inom viss tid om han inte vill bli bunden. Domstolarna brukar ställa sig negativa till en svarsplikt som saknar lagstöd (jfr Ramberg, Jan, Allmän avtalsrätt, 2 uppl 1989 s 170).

En annan fråga är betydelsen av att ersättningserbjudandet villkoras.

Cardell v. Skandia, Göteborgs tingsrätts dom DT 8, 1989-01-10, sedermera fastställd av HovR för västra Sverige: Tingsrätten finner det anmärkningsvärt att bolaget, om det som det gjort gällande i målet har som policy att alltid följa Trafikskadenämndens rekommendationer, uppställer Cardells godkännande som en förutsättning för utbetalning.

I ungefär samma riktning som Göteborgs tingsrätt i den nyss nämnda domen har Försäkringsinspektionen uttalat sig i ett ärende från 1983 (Dnr H 141/83).

Ett avtal som föregåtts av en begäran om accept kan knappast vara oskäligt om accepten inte har gjorts till en förutsättning för utbetalning av ersättningen. Utbetalning av det ostridiga beloppet bör dock ske utan dröjsmål för att utesluta varje misstanke om att ersättningsbeloppet innehålls som ett påtryckningsmedel, jfr 38 § konsumentförsäkringslagen.

För den skadelidandes accept gäller vanliga civilrättsliga regler vilket t ex kan innebära att avtalet kan jämkas om ersättningserbjudandet var felaktigt eller om det annars är oskäligt, jfr närmare ävtalslagen 36 § och den s k förutsättningsläran.

Om någon accept av ersättningserbjudandet inte sker kan man fråga sig om detta innebär några konsekvenser i preskriptionsavseende, jfr nedan under 4. I varje fall blir följderna att skadeståndslagen 5 kap 5 § om omprövning av ersättning formellt inte blir tillämplig. Denna paragraf förutsätter för omprövning av ersättning för inkomstförlust eller förlust av underhåll att ersättningsfrågan har avgjorts genom dom eller avtal.

4. Preskriptionsreglerna vid personskada i följd av trafik

Syftet med preskriptionsreglerna

Enligt preskriptionslagen gäller en allmän 10-årig preskription. Syftet med de allmänna preskriptionsreglerna är att tvinga fram en lösning av rättsliga konflikter inom rimlig tid. Bl a förhindras tvister om rättsförhållanden som ligger så lång tid tillbaka att bevismedel saknas eller är otillförlitliga. En annan följd av tioårspreskriptionen är att en fordringsägare inte är tvungen att bevara kvitton och liknande längre än tio år.

Syftet med de speciella preskriptionsfristerna i försäkringslagstiftningen är mera svårbestämt. Eklund-Hemberg (Lagen om försäkringsavtal, 3 uppl 1957, s. 51-53) anser att de har till syfte att få fram en snabb skadeanmälan. På så sätt får bolaget möjligheter att överblicka sina förpliktelser samt begränsa uppkomna skador. Utredning och bevisning underlättas. Det blir möjligt att ganska snart få ett slut på konflikten, i sista hand genom domstols prövning.

De försäkringsrättsliga preskriptionsreglerna

Vid trafikskador gäller reglerna i 28 § trafikskadelagen. Enligt bestämmelsen ska den som vill ha ut trafikskadeersättning väcka talan inom tre år från det att han har fått kännedom om att fordran kan göras gällande. En yttersta frist är tio år från det fordringen tidigast har kunnat göras gällande, dvs från det skadan har uppkommit. Innehållet i regeln överensstämmer med 29 § försäkringsavtalslagen.

Enligt den senare införda konsumentförsäkringslagen 39 § gäller samma regler men med vissa tillägg. Bl a ska den skadelidande ha sex månader på sig att väcka talan. Den sistnämnda regeln omfattar inte den obligatoriska trafikförsäkringen men däremot annan motorfordonsförsäkring.

Av förarbetena framgår att regeln i 39 § konsumentförsäkringslagen infördes till skydd för den ersättningsberättigade. Denne ska inte riskera att göra en rättsförlust om ärendet inte är avslutat inom utgången av preskriptionstiden, tre år, jfr SOU 1977:84 s. 251 med hänvisning till NJA 1971 s. 216, som behandlas här nedan. 39 § konsumentförsäkringslagen är inte tillämplig när det gäller trafikskadeersättning utan här ska enbart regeln i 28 § trafikskadelagen tillämpas, jfr prop 1979/80:9 s. 175f. En skadelidande som är försäkringstagare hos det aktuella trafikförsäkringsbolaget skulle dock kunna hävda att fristregeln vore tillämplig i enlighet med de allmänna bestämmelserna i villkoren, något som däremot inte skulle kunna hävdas av en skadelidande som inte själv också är försäkringstagare. Detta rättsläge får bedömas som otillfredsställande. Lämpligt vore att en sexmånadersfrist motsvarande 39 § konsumentförsäkringslagen infördes i trafikskadelagen. Enligt uppgift är en ändring i denna riktning under övervägande i justitiedepartementet.

Utgångspunkten för preskription

Enligt 28 § trafikskadelagen är det den skadelidandes faktiska kunskap som utgör utgångspunkt för preskriptionen. I första hand ska den skadelidande känna till att skadan har orsakats av ett motordrivet fordon. Den skadade måste också inse att de symptom han lider av har samband med en trafikolycka (jfr Hellner, Försäkringsrätt s. 196). Vidare ska den skadade ha kunnat få kännedom om vem som är gäldenär, dvs vem som har orsakat trafikskadan.

Den tioåriga preskriptionsfristen enligt preskriptionslagen räknas från den tid då skadan har uppkommit, jfr SkVN 60/1985 och 81/1986.

Om den skadade känner till eller inte känner till preskriptionsregeln gör ingen skillnad. Detta följer av allmänna principer om rättsvillfarelse.

Fallet Carina

Carina hade år 1979 drabbats av en trafikskada. Kort efter olyckan återupptog hon sitt arbete och kände sig frisk. Så småningom utvecklade hon under våren och sommaren 1980 en depression. I början av år 1984 blev Carina undersökt av läkare. Hon fick då reda på att det med viss sannolikhet fanns ett samband mellan olyckan och hennes sjukdomstillstånd.

Nordenson hade (i ett utlåtande till Skandia 1985) anledning att ta ställning till utgångspunkten för preskriptionsfristen. Enligt Nordensons mening kunde Carina till en början inte ha haft anledning till någon misstanke om ett orsakssamband med trafikolyckan. Hon hade återupptagit sitt arbete kort efter olyckan och hade då känt sig frisk. Sjukdomssymptomen hade utvecklats sig successivt och hon hade under lång tid saknat anledning att sätta symptomen i samband med olyckan. Det finns ingen skyldighet för den skadade att efterforska ett sådant samband och det räcker inte med blotta misstanken. Faktisk kännedom är avgörande.

Carina var hela tiden medveten om att hon hade varit inblandad i en olycka och att hon led av en sjukdom. Först när Carina genom den medicinska utredningen fick klart för sig att hennes sjukdom med viss sannolikhet kunde ha samband med olyckan hade hon uppnått den enligt preskriptionsregeln avgörande kännedomen. I det här fallet var alltså Carina bibehållen sin rätt till trafikskadeersättning.

Principen att bristande kännedom om rättsreglerna inte kan åberopas för att undgå preskription framgår av följande fall.

Fallet Susanne, Stockholms tingsrätts dom 1988-10-14, DT 131

Susanne hade först efter den treåriga preskriptionsfristens utgång fått klart för sig att hon enligt gällande regler kunde framställa krav på trafikskadeersättning för de skador hon hade ådragit sig vid en bilolycka. Hon gjorde inte gällande annat än att hon hade kunnat vända sig direkt till bolaget med krav på ersättning i nära anslutning till skadetillfället om hon bara hade känt till sina rättigheter. Eftersom rättsvillfarelse inte räknas som ursäcksgrund ansågs Susanne ha förlorat sin rätt till ersättning enligt 28 § trafikskadelagen.

Jfr även följande fall:

Trafikskadenämnden Dnr 2156/1989, Stig

Stig hade varit ute för en trafikolycka och anmälde denna till sitt försäkringsbolag. Enligt skadeanmälan hade bara sakskador uppkommit och inga personskador. Sakskadorna reglerades den 12 april 1985, två dagar efter olyckan. Stig sjukskrevs den 29 maj 1985 och därefter periodvis till september samma år. Stig hade trott att besvären var av övergående natur och att han inte var berättigad till trafikskadeersättning. Skadeanmälan för personskadan ingavs slutligen den 13 februari 1989. Stig rätt till ersättning ansågs preskriberad.

I praktiken är det säkert inte ovanligt att den skadelidande är omedveten eller okunnig om sin rätt till trafikskadeersättning (jfr Bo von Eyben i *Kompensation for personskade II*, 1988).

Vikten av att gäldenären måste vara känd innan fristen för preskription kan börja löpa har berörts i Jönköpings tingsrätts dom 1989-02-02, DT 45, fastställd av Göta Hovrätt 1989-09-14, T84/89.

Preskriptionsavbrott

När den skadelidande har fått faktisk kunskap om sin skada börjar enligt trafikskadelagen 28 § den treåriga preskriptionsfristen att löpa. När fristen har gått ut finns det inte längre någon rätt till ersättning, om inte preskriptionsavbrott har hunnit ske före fristens utgång.

Vidare är ersättningsrätten preskriberad om den skadelidande inte får kännedom om skadan förrän tio år har förflutit efter skadedagen. Får den skadelidande kännedom om skadan när mer än sju år har förflutit preskriberas hans anspråk vid utgången av tioårsfristen.

Trafikskadelagens 28 § anger att preskriptionsavbrott skall ske genom att talan väcks vid domstol. Man kan fråga sig om brytande av specialpreskription även kan ske på något annat sätt än genom väckande av talan, vilket skulle innebära att den skadelidande kunde vara bevarad vid sin rätt till ersättning trots att han inte väckt talan i den ordning som 28 § trafikskadelagen anger.

I prop 1976/77:5 (s.187) uttalas att den frågan torde bedömas olika i olika fall. Bedömningen är bl a beroende av syftet med de särskilda preskriptionsreglerna. På försäkrings- och skadeståndsområdet är syftet med preskriptionsreglerna främst att få till stånd ett klarläggande av frågan om gäldenärens betalningsskyldighet. Om gäldenären (bolaget) går med på att betala, är det i princip onödigt att kräva någon rättslig åtgärd från borgenärens sida. I detta fall bör därför gäldenärens erkännande i allmänhet ha samma verkan som anhängiggörande av talan.

Forsström antyder att det borde ha samma verkan som väckande av talan om gäldenären (bolaget) tydligt erkände sig betalningsskyldig (Preskription av fordringar 1982, s.20). I och med detta skulle betalningsskyldigheten vara klarlagd och domstolsförfarandet bli onödigt.

Lindskog (Preskription 1990 s. 267 f med not 152) diskuterar verkan av ett betalningserkännande som inte är preciserat till ett visst belopp: "Vilken verkan ett erkännande då har bör bli beroende på bl a syftet med preskriptionsbestämmelsen. I de fall bestämmelsen syftar till att eventuella oklarheter snarast ska undanröjas - dvs när avvecklingsfunktionen har särskild betydelse - bör erkännandet inte få någon rättsverkan. Beloppsfrågan kan ju vara föremål för väl så mycket oklarhet som frågan om ersättningsskyldigheten. Det sagda innebär att ett rättsgrundserkännande där beloppsfrågan är oklar regelmässigt inte lär verka preskriptionsavbrytande."

HD:s bedömning i rättsfallet NJA 1971 s. 216 kan innebära att en försäkringsgivare, som vitsordar ersättningsskyldighet utan att precisera beloppet, i normalfallet förlorar rätten att åberopa specialpreskription. Möjligen har HD ansett att vitsordandet innebär ett avstående från rätten att åberopa specialpreskription (jfr Lindskog s. 269).

Enligt vår åsikt medför ett preciserat erkännande av skulden till ett visst belopp att gäldenärens förpliktelse förnyas (novation). Detta kräver avtal parterna emellan (jfr Rodhe, Obligationsrätt, 1956 s. 639f). Det är klarast att se detta som något annat än preskriptionsavbrott av den ursprungliga fordringen, nämligen etablerandet av ett nytt skuldförhållande (jfr Lindskog s. 264).

Processuellt sett innebär det nyss sagda att den skadelidande måste åberopa erkännandet, det nya skuldförhållandet, som grund för sin talan för att undvika att drabbas av bolagets preskriptionsinvändning enligt 28 § trafikskadelagen.

I preskriptionshänseende innebär novation att allmänna preskriptionsregler blir att tillämpa på den preciserade fordring som varit föremål för novation. Borgenären åtnjuter därmed en tioårig frist för att kräva ut det belopp som gäldenären erkänt sig betalningsskyldig för. Övriga anspråk från den skadelidande kan beroende på omständigheterna vara föremål för specialpreskription eller allmän preskription.

När specialpreskription väl har brutits genom att talan väckts eller då fordringen har förnyats genom ett preciserat och accepterat erkännande av ett visst belopp börjar allmän tioårspreskription löpa enligt preskriptionslagens bestämmelser (jfr Lindskog s. 189 med utförliga hänvisningar till lagförarbeten och litteratur).

Trafikskadenämnden har haft att bedöma ett fall där de här diskuterade problemen varit aktuella.

Trafikskadenämnden Dnr 1783/1990, Anita

Anita ådrog sig vid en trafikolycka år 1982 bröst- och nackskador. År 1985 accepterade Anita bolagets ersättningsförslag, som endast avsåg viss ideell ersättning för bl a temporär invaliditet. År 1990 återkom den skadelidande med bl a krav på ersättning för inkomstförlust. Bolaget hävdade att ersättningsrätten var preskriberad enligt 28 § trafikskadelagen eftersom Anita hade haft kännedom om sina nuvarande besvär åtminstone sedan 1985.

Nämnden fann att en ny preskriptionstid hade börjat löpa efter slutuppgörelsen 1985 och att det var allmänna preskriptionsregler, dvs 10-årig preskription, som gällde. Den skadelidandes rätt till trafikskadeersättning var därför inte preskriberad.

Svenska Försäkringbolags Riksförbund har i yttrande i NJA 1971 s.216 (mer om fallet nedan) framhållit att det är gällande försäkringspraxis att inte åberopa specialpreskription när bolaget har erkänt en fordran på ersättning.

Om ett ersättningserbjudande har skett beträffande en följd av en olycka påverkar detta inte specialpreskriptionen för andra följder av samma olycka.

Trafikskadenämnden Dnr 2156/1989, Stig

Skadeanmälan ingavs efter en olycka 1985. Den avsåg sakskador. Samma skadelidande lämnade 1989 in en ny skadeanmälan avseende personskador vid samma olycka. Rätten till ersättning för personskadan ansågs preskriberad.

Trafikskadenämnden Dnr 3232/1990, Bengt-Olof

Bengt-Olof råkade vid en trafikolycka 1957 ut för en käkskada och en knäskada. Försäkringsbolaget reglerade skadan 1958, varvid dock den skadelidande förbehölls möjligheter att återkomma beträffande förestående operationer av knä och käke. 1973 och 1977 framställde Bengt-Olof krav mot bolaget på grund av parodontit. Trafikskadenämnden avstyrkte ersättning.

I juni 1990 återkom Bengt-Olof med anledning av knäbesvär. Trafikskadenämnden fann att de förhandlingar som förts rörande käkskadorna inte verkat preskriptions-avbrytande såvitt gällt knäskadan. Nämnden fann att bolaget var berättigat att avvisa kraven rörande denna skada med hänvisning till att preskription hade inträtt.

En central ställning i sammanhanget har rättsfallet NJA 1971 s. 216:

En båtpassagerare skadades allvarligt i foten av en landgång. Hon vände sig med krav mot rederiets ansvarsförsäkringsbolag. Ungefär ett år efter det skade-regleringen hade inletts meddelade bolaget att det erkände skadeståndskyldighet för vad skadelidanden lagligen, enligt sjörättsbestämmelserna, måtte ha skälig rätt till på grund av den inträffade olyckan. Eftersom det rörde sig om en P & I-försäkring gällde sjölagens regler. Försäkringsbolaget betalade därefter vissa ersättningsbelopp till den skadelidande. När ytterligare en tid hade förflutit inkom den skadelidande med krav på ideell ersättning för den skada som hon hade lidit.

Under återopande av preskriptionsbestämmelsen i 284 § 2 st sjölagen vägrade bolaget emellertid att utbetala ytterligare ersättning.

Den skadelidande förde så småningom målet till HD. HD:s majoritet ansåg att försäkringsbolagets erkännande av skadeståndskyldighet inte kunde tolkas så att bolaget påtog sig ett fristående betalningsansvar av sådan natur att det därmed uppstod ett nytt gäldsförhållande, där sjölagens preskriptionsbestämmelser saknade tillämpning.

Vad gäller frågan om försäkringsbolaget genom sina uttalanden etc av sagt sig rätten att återropa specialpreskription menade HD:s majoritet att någon sådan avsägelse inte kunde anses ha skett. P & I-försäkring ingår i ett internationellt system av regler och bör inte jämföras med ansvarsförsäkringar. Inte heller kunde i målet grunderna för 8 § skuldebrevslagen (en motsvarighet till nuvarande 36 § avtalslagen) vinna tillämpning. Skadelidandens talan ogillades alltså i HD. En dissident ville bifalla talan och menade bl a att man inte borde göra så stor skillnad mellan P & I och andra slag av ansvarsförsäkring som majoriteten hävdade.

Av rättsfallet framgår följande principer:

- En viljeförklaring som enbart går ut på att skadeståndsskyldighet föreligger ger inte grund för något nytt skuldförhållande (novation). Något preskriptionsavbrott sker förmodligen inte heller, jfr ovan s. 8 och Lindskog s 269.
- En förklaring att skadeståndsskyldighet föreligger kan åtminstone i förening med vissa delbetalningar innebära att försäkringsbolaget har avstått från att återropa specialpreskription. Denna princip gäller dock inte P & I-försäkring som följer andra regler och rutiner än vanliga ansvarsförsäkringar (jfr Lindskog s. 522).

Omprövning mm

Omprövning kan enligt lag ske av ersättning för inkomstförlust och underhåll, skadeståndslagen 5:5. Rätten till omprövning preskriberas inom tio år från avtal om slutersättning eller lagkraftgande dom (jfr Bengtsson-Nordenson-Strömbäck s. 215).

Omprövning av rätten till ideell ersättning förutsätter att det ges ett särskilt förbehåll i samband med den slutliga regleringen av skadan. Även här gäller tio års preskription från den slutliga uppgörelsen.

Har skaderegleringen aldrig blivit avslutad, vilket innebär att det inte föreligger en omprövnings-situation, får man räkna den tioåriga preskriptionstiden från bolagets senaste ersättningserbjudande eller från den därefter följande betalningen av ostridigt belopp. Sådana händelser kan normalt utgöra ny grund för preskription, då enligt allmänna preskriptionsregler.

Ett problem som veterligen inte fått sin lösning i rättspraxis, doktrin eller förarbeten är följande. En skadelidande som godkänt ett ersättningserbjudande återkommer och kräver omprövning enligt skadeståndslagen 5:5 på grund av att hans inkomstförhållanden har ändrats. Hur gamla förändringar av inkomsten kan han då åberopa? Gäller allmänna preskriptionsregler eller specialpreskription? Motsvarande problem uppkommer vid omprövning av ersättning för ideell skada enligt förbehåll om det.

Preskriptionsreglerna är såtillvida tvingande att de inte helt kan avtalas bort (Lindskog s. 580 ff och 590 ff beträffande specialpreskription). Inget hindrar dock att den allmänna preskriptionstiden förlängs eller avkortas genom avtal, jfr dock 12 § preskriptionslagen. När det gäller specialpreskription kan förlängning av preskriptionstiden ske, men endast undantagsvis avkortning. När det gäller TSL:s och KFL:s områden torde någon avkortning inte vara möjlig. Förlängning av preskriptionstid förekommer t ex vid barnskador.

RFS 1987:7

Den omständigheten att E hade förbehållit sig rätten att yrka ytterligare ersättning för det fall att skadan skulle förvärras samt att bolaget hade medgivit detta föranledde inte att preskriptionsbestämmelserna sattes ur spel.

Det måste framhållas att reglerna om preskriptionsavbrott är mycket mindre stränga vid allmän preskription än vid specialpreskription. Det räcker således med att borgenären påminner gäldenären om skulden för att preskriptionsavbrott ska ske.

Utbetalning av livränta räknas inte som preskriptionsavbrott, se Svea Hovrätts dom DT 46 av 1986-01-28 (ej prövningstillstånd).

Efter preskriptionstidens utgång

Ett försäkringsbolag ska kunna undersöka om det finns anledning att ompröva ställningstagandet i ett skadeärende utan att det gamla beslutet förfaller eller en ny preskriptionstid börjar löpa:

HD:s beslut 1989-03-28, T 202/88, dispensmål

Den omständigheten att bolaget varit öppet för nya kontakter i frågan och i det sammanhanget gjort viss utredning skall inte leda till att bolaget anses ha frånträtt sitt ställningstagande.

Det är viktigt att försäkringsbolaget tydligt anger avsikten med att åter ta upp ett preskriberat ärende. Särskilt är det nödvändigt att ange om man bara vill kontrollera det tidigare avgörandet eller om man från bolagets sida kan tänka sig att gå in i en ny sakbehandling eller förhandling (Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Responsum nr 115, 1990-10-15).

Det står bolaget fritt att bortse från preskriptionsreglerna och utöva kulans. Som skäl för kulans räknas bl a sociala hänsyn (jfr Lindell-Frantz-Roos, Generös avtalstillämpning 1984).

5. Rekommendationer

- A. Bolagen sänder nu ut brev till de skadelidande efter mottagande av anmälan, i vilka bolagen tar på sig en ersättningsskyldighet. Dessa skrivelser bör ersättas med brev av mer neutralt innehåll där man erkänner mottagandet av skadeanmälan etc.

- B. Preskription får inte åberopas under pågående skadereglering.

Skaderegleringen anses pågå till dess den skadelidande har upplysts om att ärendet för bolagets del är avslutat.

- C. Olika situationer i skaderegleringen

Avtal. Ersättning betalas efter accept från den skadelidande. Den skadelidande har tio år på sig att kräva sin rätt enligt avtalet. I övrigt gäller reglerna om omprövning.

Utan avtal. Ersättning betalas utan den skadelidandes accept. Bolaget bör meddela kunden att ärendet är avslutat, erinra honom om specialpreskriptionstidens utgång alternativt förelägga honom att väcka talan inom sex månader om han är missnöjd med ersättningen.

Ej ersättningsbar skada. Ersättning lämnas inte eftersom skadan inte är ersättningsgill. Här förfars på motsvarande sätt som vid situationen utan avtal.

Bristande medverkan. Ersättning lämnas inte eftersom den skadelidande inte medverkar. Här förfars på motsvarande sätt som vid situationen utan avtal.

Skaderegleringen har avstannat. Så länge bolaget inte har vidtagit åtgärder i enlighet med vad som har angivits ovan om situationen utan avtal, så kan specialpreskription inte åberopas.

- D. Nya skadeföljder.

Avtal eller preskription som sägs ovan hindrar inte den skadelidande från att återkomma beträffande skadeföljder som inte varit föremål för bolagets bedömning. Därvid gäller naturligtvis preskriptionsregeln i trafikskadelagen.

6. Kommentarer till rekommendationerna

Allmänt

Arbetsgruppen har utgått från några grundläggande värdepremisser.

Det är viktigt att försäkringsbolagens kunder kan ha förtroende för bolagens skadereglering och att de får den behandling de rimligen kan förvänta sig. Det kan därför inte komma ifråga att tillämpa preskriptionsreglerna på ett sätt som kan vara överraskande eller opåkallat från kundens synpunkt. Preskriptionsreglerna måste tillämpas med smidighet och utan onödig formalism. Bolagens regeltillämpning ska ligga inom ramen för gällande rätt, kunna accepteras av domstolarna och dessutom vara förenlig med god försäkringssed.

Syftet med våra rekommendationer är att möjliggöra en enhetlig tillämpning av preskriptionsreglerna i alla försäkringsbolag. Det ska dock vara möjligt för bolagen att välja mellan att eftersträva att kunderna godkänner ersättningserbjudandena eller betala ut ersättning utan föregående godkännande. En enhetlig tillämpning av reglerna är ett rimligt rättssäkerhetskrav sett ur de skadades synpunkt samtidigt som regresser och andra transaktioner bolagen emellan underlättas.

A. På s.2 ovan har vi redogjort för nuvarande praxis vad gäller utformningen av bekräftelsebrev. Enligt vår uppfattning är dessa formuleringar oegentliga, eftersom det mycket väl kan hända att det inte föreligger någon ersättningsskyldighet.

Vi har ovan konstaterat att bekräftelsebrev inte bryter preskriptionen. Av NJA 1971 s. 216 följer att erkännande av ersättningsskyldighet i många men inte alla situationer innebär ett avstående från att åberopa specialpreskription. Dessa rättsverkningar är svåra att inse för den som inte är särskilt kunnig på området och inte minst för de skadelidande.

Vi föreslår att bekräftelsebrev formuleras ungefär på följande sätt: *Vi har fått anmälan om din personskada. Genom trafikförsäkringen kan vi lämna ersättning för skäliga kostnader, förlorad arbetsförtjänst, sveda och värk samt eventuella bestående men som har samband med olyckan. Vi ska så snart som möjligt behandla ditt ärende. Närmare information får du i bilagda broschyr.*

I den bilagda broschyren upplyses sedan bl a kort om preskription, förslagsvis enligt följande. *Rätten till ersättning upphör efter viss tid på grund av preskription, normalt tre år från kännedom om skadan. Vi åberopar dock inte preskription så länge skadereglering pågår.*

B. Preskription bör inte åberopas på ett sådant sätt att det överraskar den skadelidande. Därför har det sedan länge ansetts strida mot god försäkringssed att åberopa preskription under pågående skadereglering. Principen har kommit till uttryck bl a i flera responsa från Svenska Försäkringsbolags Riksförbund. Ska bolaget åter kunna åberopa preskription måste den skadelidande på ett tydligt sätt upplysas om att bolaget har tagit slutlig ställning till ersättningsfrågan i ärendet.

Det fallet att ett bolag tar upp ett skadeärende på nytt har vi behandlat ovan på s.10.

C. Avtal. I vissa försäkringsbolag eftersträvas att den skadelidande godkänner ersättningserbjudandet. Därmed får man en definitiv reglering av mellanhavandet och en utgångspunkt för omprövningrätten enligt skadeståndslagen 5:5. Visar det sig att avtalet vilar på felaktiga förutsättningar eller annars kan angripas på avtalsrättslig grund, har den skadelidande möjlighet att återkomma inom den allmänna preskriptionstiden.

Utan avtal. Vissa försäkringsbolag försöker få en lösning av ersättningsfrågan utan att använda avtalsmodellen. Modellen innebär att den skadelidande tydligt upplyses om preskriptionsfristens utgång. Har preskriptionstiden redan gått ut föreläggs den skadelidande att väcka talan inom sex månader om han inte är nöjd med ersättningen.

Föreläggandet av en sexmånadersfrist bygger på den modell som har kommit till uttryck i konsumentförsäkringslagen. Som vi har framhållit ovan s.6 förtjänar modellen en mera utbredd tillämpning även inom trafikskadeområdet.

En nackdel för den skadelidande skulle kunna vara att han när ärendet avslutas utan avtal formellt sett saknar tillgång till omprövning enligt 5:5 skadeståndslagen. I praktiken har emellertid bolagen - och även trafikskadenämnden i något fall, dnr 1783/1990, - gett skadelidanden omprövningsrätt för inkomstförlust trots att det inte förelegat något tidigare avtal om ersättning för inkomstförlust.

Brev till kunden kan i denna situation förslagsvis formuleras på följande sätt:

a) *Din rätt till ersättning har gått förlorad på grund av preskription. Enligt vårt åtagande att inte åberopa preskription under pågående skadereglering erbjuder vi dig emellertid att senast (sex månader) väcka talan mot oss vid domstol med de krav du kan ha mot oss. Väcker du inte talan inom den tiden avser vi att åberopa preskription. Ditt ärende är härmed slutbehandlat hos oss.*

b) *Genom översändandet av den erbjudna ersättningen är ditt ärende slutbehandlat hos oss. Den (datum) har det gått tre år från det att du fick klart för dig att du hade drabbats av en trafikskada. Det innebär att din rätt till ersättning går förlorad den (datum) på grund av preskription. Om du anser att du har rätt till ytterligare ersättning än vad vi nu har erbjudit och betalat dig måste du kontakta oss senast den (datum). Försummar du det avser vi att åberopa preskription.*

Ej ersättningsbar skada. Här avses skador där bolaget avböjer ersättning på grund av bristande orsakssamband mellan skadan och påstådd förlust. En annan situation är om en skada inte har skett i följd av trafik. Även här ska bolaget ge klart besked om slutligt ställningstagande. Den skadelidande ska få besked om preskriptionsläget och i förekommande fall föreläggas att väcka talan inom sex månader.

Brev till kunden kan formuleras på följande sätt: *Om en månad eller den (datum) har tre år gått från det du först fick klart för dig att du hade drabbats av en trafikskada. Efter detta datum har du enligt trafikskadelagen inte längre möjlighet att kräva ersättning av oss. Vi erbjuder dig emellertid att senast den (datum) väcka talan mot oss vid domstol med de krav som du kan ha på oss. Väcker du inte talan inom den tiden står vårt slutliga ställningstagande fast.*

Bristande medverkan. Trots aktiv skadereglering kan ärendet inte drivas framåt. Bolaget får inte tillgång till handlingar och intyg som behövs för att fullfölja skaderegleringen. I sådana fall måste bolaget ha möjligheter att få ärendet avslutat. På samma sätt som vid avböjande bör avslutandet ske genom meddelande till kunden och i förekommande fall föreläggande att väcka talan. Föreligger bristande medverkan endast vad det gäller en viss skadeföljd eller en viss ersättningspost, bör ärendet på motsvarande sätt kunna avslutas genom slutligt ställningstagande i den delen.

Skaderegleringen har avstannat. Det förekommer att informationsutbytet mellan bolag och kund om en skada upphör utan att bolaget har tagit någon slutlig ställning i ärendet. I ett sådant fall får skadereglering fortfarande anses pågå. Enligt den under B. angivna principen kan preskription då inte återopas gentemot den skadelidande.

Vill bolaget avsluta ärendet bör kunden meddelas och eventuellt föreläggas att väcka talan under iakttagande av vad som angivits ovan.

Nya skadeföljder

Denna princip klargörs enklast genom ett exempel. Den skadelidande har yrkat ersättning för inkomstförlust till följd av en knäskada. Bolaget har avböjt och den treåriga preskriptionstiden har utgått. Den skadelidande kan då inte återkomma med ersättningskrav avseende lyte och men på grund av knäskadan. Om han däremot gör gällande en nackskada som visat sig inom tio år från olyckan är det fråga om en ny skadeföljd. Anmäls nackskadan inom tre år från det att den skadelidande fick kännedom om den kan bolaget inte avvisa kravet på grund av det tidigare mellanhavandet med den skadelidande.

Tillämpningen av rekommendationerna när skadelidanden återkommer får inte medföra att anspråk på ersättning för vad som kan anses utgöra nya skadeföljder felaktigt avvisas. I samband med bolagets slutliga ställningstagande bör bolagen överväga om det skall lämnas särskild upplysning om möjligheten att göra ytterligare anspråk gällande, förslagsvis enligt följande.

För det fall din skada medför skadeföljder som nu inte har varit föremål för vår bedömning har du rätt att återkomma till oss senast den (10 år från skadedagen). Du måste dock anmäla dina krav inom tre år från kännedom om fordringen.

Vad som ovan angivits om vad bolaget bör upplysa den skadelidande om ifråga om preskription fritar naturligtvis inte bolaget från dess gängse skyldighet att informera om överprövningsmöjligheter vid avböjande av försäkringsersättning.